

No: 350 – Mahreç İşareti

SAKARYA SÜPÜRGESİ

Tescil Ettiren

SAKARYA TİCARET BORSASI

Bu coğrafi işaret, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında 25.07.2016 tarihinden itibaren korunmak üzere 14.05.2018 tarihinde tescil edilmiştir.

Tescil No	: 350
Tescil Tarihi	: 14.05.2018
Başvuru No	: C2016/054
Başvuru Tarihi	: 25.07.2016
Coğrafi İşaretin Adı	: Sakarya Süpürgesi
Ürünün Adı	: Süpürge
Coğrafi İşaretin Türü	: Mahreç işareti
Tescil Ettiren	: Sakarya Ticaret Borsası
Tescil Ettirenin Adresi	: Tekeler Mah. Çevre Yolu Üzeri No:86 Adapazarı / SAKARYA
Coğrafi Sınır	: Sakarya ili
Kullanım Biçimi	: Markalama

Ürünün Tanımı ve Ayırt Edici Özellikleri:

Sakarya Süpürgesi, “Süpürge Otu” veya “Süpürge Teli” olarak da adlandırılan, Sakarya’da yaygın olarak yetiştirilen “Süpürge Darısı” bitkisinin, yörede yetişmiş ustalar tarafından yöreye has bir şekilde işlenmesi ile elde edilmektedir.

“Süpürge Darısı” sorghum bitkisinin 4 ana çeşidinden birisi olup, tohumları alındıktan sonra kurutulan, sert saplı, çiçek salkımlarından süpürge yapılan tek yıllık bir bitkidir. Latince adı *Sorghum vulgare* var. *technicum* olan bitkinin salkım dalları hemen hemen eş uzunlukta ve odunsu yapıda, lifleri de kopmaya ve kırılmaya dayanıklıdır. Taneleri, özellikle kanatlı hayvanların beslenmesinde kuşyemi olarak kullanılır. Süpürge darısı ülkemizde çiçek salkımından (panikularlarından) süpürge yapmak için yetiştirilmektedir. Yüksekliği 0,5 metre ile 2,5 metre arasında değişebilir. Sakarya Süpürgesi döküntüleri, kaba çöp ve kırıklar gibi atıkları süpürerek ortadan kaldırmaya toplamaya yarar. Tamamen geri dönüşüme uygun ve çevre dostudur. Sakarya Süpürgesi en az %50 oranında Sakarya’nın verimli ve Sakarya Nehrinin etkilediği topraklardan ötürü diğerlerine göre nispeten temin edilmesinin kolaylığı, daha parlak, elastik ve dayanıklı olduğu düşüncesi ile ustalar tarafından tercih edilen, Sakarya Bölgesinde de yetiştirilen süpürge teli kullanılarak üretilir.

Sakarya Süpürgesi sap, gövde, süpürge ve çatal kısımlarından oluşur. Sakarya Süpürgesinin “sap” kısmı el ve avuç ile rahatça kavranan, kullanımında eli yormayacak, ince ve çeşidine göre 4-9 boğumdan oluşmaktadır. Her boğum paslanmaz galvaniz tel ile en az 3 defa çevrilir/sarılır. Sakarya Süpürgesi gövde kısmında “tekleme” ve “çiftleme” denilen dikişler bulunur. “Tekleme”, gövdede tek aralığa sahip, birbirine paralel, dağılmayı önleyen, üzerinde tutucu dikiş vuruşları olan 2 adet yatay dikişe, “Çiftleme” ise gövdede iki aralığa sahip, birbirine paralel, dağılmayı önleyen, üzerinde tutucu dikiş vuruşları olan 3 adet yatay dikişe denir. Bu tekleme ve çiftleme dikişlerin kullanımı süpürge çeşitlerine göre değişir. Bu dikişler boyuna 1-1,5 cm aralıklara sahiptir. Dikişlerin kullanımı süpürge çeşitlerine göre değişir. Sakarya Süpürgesinin çatalı çeşidinin kendine has özelliği “çatal” kısmıdır. Bu “çatal” kısmı sap ile gövde arasında yer alıp, 3 bölümden oluşan süpürgenin dağılmasını önler ve süpürgeye sağlamlık, mukavemet verir.

Sakarya Süpürgesi el ve makine imalatı olmak üzere iki farklı yöntemle üretilebilir. Makine üretimi süpürgelerin farkı, tüm üretim süreçleri aynı olup sadece gövde kısmı makineyle yapılmasıdır.

1. Sakarya Süpürgesi El İmalatı Çeşitleri Ve Çeşit Özellikleri

a. Çatalı El Süpürgesi

600-800 gr ağırlığında, 60-70 cm boyunda, 7-9 boğum sap, bir “tekleme” ve bir “çiftleme” olarak toplam 5 yatay dikiş. Dikişlerde, enine teklemelerde 8-12 adet, çiftlemelerde 14-18 adet dikiş vuruş sayısı bulunur. Tekleme dikiş genişliği 18-20 cm, çiftlemelerde 22-24 cm ölçüsündedir. Süpürge telleri bir araya getirilir. Bir araya getirilmiş süpürge telleri “Yavru” olarak adlandırılır. Çatalı el süpürgesi üretimi için iki “yavru” birleştirilerek taslak oluşturulur ve arasına “çatal” olarak adlandırılan bölüm ilave edilir.

b. Küçük Süpürge

200-350 gr ağırlığında, 30-45 cm boyunda, 4-6 boğum sap, 3 yatay dikiş (çiftleme).

c. Koca Kafa Battal Süpürge

600-1000 gr ağırlığında, 55-65 cm boyunda, 3-4 boğum sap, bir “tekleme” ve bir “çiftleme” olarak toplam 5 yatay dikiş.

2. Sakarya Süpürgesi Makine İmalatı Çeşitleri ve Çeşit Özellikleri

a. Saplı Tavan Süpürgesi (Örümcek Süpürgesi)

Süpürge boyu 30-40 cm süpürge boyunda, sapı 120-150 cm uzunluğunda, toplam 150-190 cm, 3 yatay dikiş (çiftleme).

b. Sopalı Ayak Süpürgesi

Süpürge boyu 55-60 cm, sap 100-120 cm, toplam 155-180 cm, bir “tekleme” ve bir “çiftleme” olarak toplam 5 yatay dikiş.

c. Plastik Saplı Süpürge

500-700 gr ağırlığında, süpürge boyu 55-70 cm, ağaç sap üzerine plastik geçirme, 10-13 cm sap uzunluğunda.

d. Yürütme Süpürge

Ağaç sap üzerine örme, ince saplı, 600-800 gr ağırlığında, 55-70 cm boyunda, 8-9 boğum sap, 10-13 cm sap uzunluğunda.

Üretim Metodu:

Sakarya Süpürgesi üretimi dört bölümden oluşur. Zahire işçiliği kısmında süpürge telleri ayıklanır, ayrılır, boyları istenen ölçülerde kesilir ve ebatlarına göre gruplanır. Taslak işçiliği bölümde süpürge ham halde şekillendirilir. Tepe çevirmesi işleminde sap kısmı ve bu bölümdeki boğumlar oluşturulur ve son olarak dikiş aşamasında süpürge'nin gövde kısmı oluşturulur ve bu bölümdeki tekleme çiftleme dikişlerin atılır.

Hammede Özellikleri

Genellikle sulama yapılmadan yetiştirilen “Süpürge Darısı”(“Süpürge Otu” veya “Süpürge Teli”) kısa ve uzun boylu olmak üzere iki çeşittir. Kısa olan 1-1,5 m; uzun olan da 2-2,5 m boyunda olup, kalınlıkları da 1,5-2 cm civarındadır. Süpürge ekimi nisan ayının ilk iki haftasında yapılır. Toprak karıklar şeklinde açılır, tohumlama mibzerle yapılır. Karıklar arası mesafe yaklaşık 30 cm'dir. Çapalanma için boyunun 50 cm olması en elverişli zamanıdır. Mısıra benzeyen bitki yeterli boya ulaştıktan sonra teller(kelle) çıkarmaktadır. Bu tellerin ucundaki tohumlar sararıp olgunlaştıktan sonra (ki bu durum yaz mevsimi sonuna doğru gerçekleşir) orak veya bıçak vb. kesici aletler kullanılarak el yardımıyla, ya da traktörün önüne eklenen bir ekipman yardımıyla ağustosta biçilir. Genellikle dördüncü ayda (Nisan) ekimi yapılan bitki, sekizinci ayda da (ağustos) hasadı yapılır. Köylülerin ifadesi ile “ayva sarısı” veya “tatlı yeşil” gibi olunca biçilir. Biçildikten sonra 2-3 gün arazi üzerine serilerek güneşte kurutulur.

Güneş altında 2-3 gün kurutulan ve nemi alınan otlar daha sonra toplanarak bağ yapılır. Bu bağlar da traktör veya kamyonetlerle köy içinde bulunan uygun yerlere ya da çiftçilerin evlerinin önündeki avlulara taşınır. “Süpürge Otu” veya “Süpürge Teli” burada (harman yerinde) kesici aletler yardımıyla veya elle tek tek soyularak sapından ayrılır, boyları kısaltılır ve tel uzunluklarına göre ayrı ayrı bağ yapılır. Buna ikinci kesim de denir.

Üst üste yığılan soyulmuş süpürgeler, süpürge tohumu ayrıştırma makinesinde yine el yardımı ile işlemde geçirilir. Bazen beden (el) gücüyle yandaki kolu çevrilerek dönen, çoğunlukla da traktöre takılan mile bağlı çalışan bir makine yardımı ile deste halindeki süpürge otlarının tohum ve sapsarı birbirinden ayrılır. Süpürge tellerinin başında bulunan tohumlar yere dökülür, sonra da bunlar ayrıca bir yerde toplanır. Ayrılan tohumların bir kısmı bir sonraki seneye yeni ürün için iyice kurutulup “tohumluk” olarak saklanır. Geri kalanlar ise genelde yarma yapılarak hayvan yemi (özellikle kuşyemi) olarak değerlendirilmekte olup piyasaya sürülmek üzere torbalanır.

Tohumları ayıklanan süpürge otları (aralarından kötü olanları ayıklanarak) hazırlanıp bir kenara yığılır. Daha sonra bunlar bol güneş alan düz bir arazi yüzeyine yayılarak kurumaya, diğer bir deyimle, günlenmeye bırakılır. Buradaki amaç yeni hasat edildiği için hala yaş ve ağır olan süpürge otunun kurutulması nemden arındırılması ve bu yolla hem hafifletilmesi hem de doğal yolla bir an önce sarartılmasıdır. İdeal kurutulma işlemi yapılmaz ise ürün çürür.

Üretim

“Süpürge Otu” veya “Süpürge Teli” süpürge yapımı için tohumları ve yaprakları ayrıldıktan sonra süpürge telleri süpürge yapımına uygun uzunlukta kesilir. Kalın, dolgun ve etli olanlar tepelik, ince ve cılız teller ise işlik olarak ayrılır. Kısa boylu, kırık, tam olgunlaşmamış, ya da rengi bozuk olan süpürge telleri ayıklanır. (Bunlar küçük el süpürgesi, battal ya da sopalı süpürge yapımında değerlendirilir). Süpürge üretimi için evlere veya işyerlerine getirilen “Süpürge Otu” veya “Süpürge Teli” önce yumuşak olması ve rahat işlenmesi için ıslatılır. Daha sonra süpürge tellerinin üretim esnasında renginin bozulmaması ve üretim aşamalarında esneklik kazanması daha kolay işlenmesi için kükürtlenir. Yüzlerce süpürge bir araya getirilerek üzerleri muşambalarla sıkı sıkıya kapatılmakta ve yandaki bir boşluktan içeriye kükürt bırakılmaktadır. Bu haliyle süpürgeler 3-6 saat üzeri kapalı ortamda kükürte maruz bırakılır ve ardından uçucu özelliği bulunan kükürtün etkisini kaybetmesi ile birlikte muşambanın üzeri açılarak süpürgeler havalandırılır. Islatma ve kükürtleme işinden sonra tel tel ayrılan süpürge otları sarıcı adı verilen kişiler tarafından süpürge tellerini bir araya toplayarak taslak hale getirilir. Bu taslak iki ayrı süpürge teli grubundan meydana gelir. Bu gruplara “yavru” denir. İki yavrunun birleşiminde bir taslak oluşur. Bu metod “çatal” türünün yapılmasına imkân verir. Çatallı olmayan çeşitlerde bu uygulama yapılmaz. Süpürge ustası süpürgeyi ana hatları ile çattıktan sonra bağlayıcıya verir. Bağlayıcı tokmak veya ayaklık denilen bir ucu (beline veya) belinin arkasındaki tezgâha bağlı, bir ucu da sağ ayağına koyduğu tahtaya bağlı olan tel, ip veya zincir yardımıyla süpürgeyi boğarak tel ile bağlar. Makine üretimi süpürgelerde bu işlem süpürge bağlama makinesi ile yapılır. Süpürgeyi dikerek son şeklini veren kişi ise dikicidir. Ana hatları itibarıyla sap kısmı toplu diğer kısmı ise yayvan hale getirilmiş bu taslak süpürge dikiciye gider. Dikici süpürgeyi yelpaze gibi açarak çuvaldızla veya makine ile diker ve süpürgeye son şeklini verir.

Saklama Ve Bekletme Koşulları

Üretilen süpürgeler rüzgâr alan yerde depolanmalıdır, böylelikle üretimden yaş olarak çıkabilecek ürünler kurutulur. Bu şartlarda muhafaza edilen ürünler, su görmemesi ve haşereye maruz kalmaması şartı ile 5-10 yıl dayanır.

Sakarya Süpürgesi Üretimi Alet Ve Ekipmanları

1. Yerde Tezgâh (süpürge ustasının yere oturup, sırtını dayayıp, ayağını uzatıp çalışabileceği düzenek)
2. Süpürge Bıçağı (yaklaşık 20 cm boyunda, sapı olan, keskin kısmı orak şeklinde alet)
3. Biz (tepe çevrilmesi için, süpürge sapına boğumlar atılırken, telin sarım yapılarak sapa batırılmasına yarayan alet)
4. Ayakçılık-Özengi (süpürge taslak ve tepeyken süpürgeleri boğum olarak sıkmasına yaramaktadır. Tahtanın üzerine çakılmış demir kancadan oluşmaktadır. Buna tel veya ip bağlanarak süpürge sıkılması sağlanmaktadır)
5. Zincir (süpürge ustasının süpürgeyi sıkarken ayakçılık-özengi sıkma yapma esnasında ustayı sabit kılmak için kullanılır)
6. Çıkrık (tepenin çevrilmesi için kullanılan telin dağılmaması için kullanılan aparat)
7. Tokmak (çevrilen süpürgelerin yamuk kalan süpürge saplarının vurularak düzeltilmesine yarar)
8. Süpürge Bağlama Makinesi (süpürge gövde kısmının makine ile yapılmasını sağlar)
9. Süpürge Dikiş Makinesi (tekleme, çiftleme yapar)

Coğrafi Sınır İçerisinde Gerçekleşmesi Gereken Üretim, İşleme ve Diğer İşlemler:

“Sakarya Süpürgesi” hazırlık aşamaları ile üretim işlemleri ustalık gerektiren işlemlerdir ve bu ustalık, Sakarya’da uzun yıllardan bu yana oluşmuştur; o yüzden bu işlemler üretim için gerekli altyapı, teçhizat ve ustalık bulunduğundan Sakarya’da gerçekleştirilmelidir. Üretimi zor olan ve ustalık gerektiren “Sakarya Süpürgesi”; Sakaryalı ustalar sayesinde babadan oğula ve ustadan çırağa aktarılarak günümüze ulaşmıştır. “Sakarya Süpürgesi” tanım ve üretim metoduna uygun olarak, şartların oluşması halinde her yerde üretilebilir.

Denetleme:

Ürünün tescilde belirtilen şartlara göre üretimi, piyasaya sunumu ve mahreç işaretinin kullanım biçimini denetlemek üzere Sakarya Ticaret Borsasından, Sakarya Ticaret Borsası Süpürge Komitesinden, Sakarya Tarım İl Müdürlüğünden, Sakarya Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğünden birer üye olmak üzere toplam 4 üyeden meydana gelecek bir denetim merci kurulur. Bu denetim merci Sakarya Ticaret Borsası himayesinde ve başkanlığında toplanır. Denetim merci tarafından yılda en az bir defa denetim yapılır ve neticeleri rapor haline getirilir.

Denetim mercinin belirlenmesinde, şekillenmesinde, görevlendirmede ve görevi sonlandırmada mevzuatlara uygun biçimde, Sakarya Ticaret Borsası gerekli gördüğünde değişikliğe gidebilir.

Denetim mercinin görevleri, markalamayı denetlemek ve 6769 nolu SMK ve ilgili diğer mevzuattaki denetim görevlerini yerine getirip denetimlerle ilgili sonuçları rapor halinde coğrafi işareti tescil ettirene sunmaktır.

Denetim merci tarafından yılda en az bir defa denetim yapılacak ve neticeleri rapor haline getirilecektir. Şikâyet üzerine veya gerekli görülen hallerde de her zaman denetim yapılabilir. Yapılacak denetim sırasında numune alınması gerekiyorsa bu işlem numune alma konusunda geçerli mevzuata ve standartlara bağlı kalınmak şartıyla denetim merci üyelerinden en az birisinin katılımı ile yapılır.

Sakarya Süpürgesi üreten firmalar her yılın ilk dört aylık döneminde, ticaret sicil kayıtlarından ve Sakarya Ticaret Borsası (STB) kayıtlarından tespit edilir. Tespit edilen firmalar her yıl en az 1 defa denetlenir. Tescil ettirenin gerekli görmesi durumunda denetim masrafları denetlenenlerden talep edilebilir. Sakarya Ticaret Borsasına şikâyet edilen üreticiler ise şikâyet tarihinden itibaren 1 ay içerisinde denetlenir. Denetim sonucunda hazırlanacak olan rapora, raporun tebliğden itibaren 1 ay içerisinde itiraz edebilir. İtirazlar denetim merci tarafından incelenip karara bağlanacaktır. Denetim neticesinde ürünün coğrafi işaret tesciline uygun şekilde üretilmemiş olduğunun tespiti halinde Sakarya Ticaret Borsası tarafından yürürlükteki mevcut yasal düzenlemeler uyarınca gerekli yasal yollara başvurulacaktır.

Denetimler üretim süreçlerinden ve bitmiş ürünlerden örnekleme, numune alma ve/veya numuneleri inceleme metodu ile ve “Sakarya Süpürgesi” Coğrafi İşaret Denetim Kriterleri Ve Raporu formu ile aşağıdaki kriterlere göre yapılacaktır.

1. Genel olarak “Sakarya Süpürgesi” çeşitlerinin işçilik, kalite ve görünüm uygunluğu
2. Kullanılan hammaddelerin, çeşitlere göre ürün tanıtımı ve üretim metodunda belirtilen özelliklere uygunluğu
3. İmalatın, çeşitlere göre ürün tanıtımı ve üretim metodunda belirtilen özelliklere uygunluğu
4. Bitmiş ürünlerin hava alan, haşere olmayan, kuru yerde muhafaza ediliyor olması

Denetim sonucunda uygunsuzluk bulunmayan işletmelere Sakarya Ticaret Borsası tarafından coğrafi işaret uygunluk belgesi verilir. Denetim sonucunda uygunsuzluk bulunması halinde işletmeye gerekli düzeltmelerin yapılması için 1 ay süre verilir. Uygunsuzluk bulunan işletmeler bu süre sonunda tekrar denetlenir. Uygunsuzluğun giderilmemesi durumunda coğrafi işaret uygunluk belgesi iptali kararı verilir. Bu belgenin süresi 1 yıllık olup, her yıl yapılacak denetimlere göre yeniden düzenlenecektir. Coğrafi işaret uygunluk belgesi geçerli olan işletmelerin listesi Sakarya Ticaret Borsası internet sayfasında güncel olarak yayınlanacaktır.

Denetim merci, kamu kuruluşlarından veya özel kuruluşlardan veya bunlarda görevli uzman gerçek veya tüzel kişilerden denetimin gerçekleştirilmesi sırasında faydalanabilir veya hizmet satın alabilir. Denetim merci hakların korunmasında hukuki süreçleri yürütür.